

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

- N. IORGA. — O expoziție de științe.
M. V. — Antoniu și Cleopatra (sonet de Hérédia).
I. SCURTU. — Eminescu și Moldova.
N. IORGA. — Socoteala definitivă cu d. Pompiliu Eliade.
I. NECULAŢ. — Taclale țărănești: Pe unde șede dracul...
RED. — Bibliografie.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an || Numărul 20 bani

Prin administrația «Sămănătorului» se pot procura următoarele opere din cele mai nouă ale d-lui prof. N. IORGA :

1. STUDII și DOCUMENTE :

Vol. I-II. — Istoria propagandei catolice în România cu documente anexate. 5 lei

Vol. III. — Scurtă istorie a Țării Românești până la 1550, cu documente anexate 2 lei

Vol. IV. — Istoria legăturilor dintre principatele române și Ardeal (1601—99) cu docum. anex. 4 lei

Vol. V. — Zapise și scrisori domnești 6 lei

2) Istoria literaturii române din secolul al XVIII
2 volume 20 lei

3) Sate și Preoți din Ardeal, care se poate procura de la Tipografia Göbl cu 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

O EXPOZIȚIE DE ȘTIINȚE

Anul trecut s'a anunțat, din inițiativa d-lui dr. Istrati, un congres științific. El trebuia să adune pentru cunoașterea între sine, pentru formarea unui spirit de asociație rodnică, pentru înțelegerea și îndemnul la lucru rodnic pe aceia cari, în toate unghiurile țerii, se ocupă cu științele propriu zise, adică ale naturii și cantităților abstracte, — o mărgenire despre neajunsurile căreia vom vorbi mai departe. Ca nealte lucruri anunțate, din cele grele, congresul s'a ținut, stringînd la un loc pentru discuții senine oameni cari nu se cunoșteau sau nu se iubiau. Aș fost cam multe discursuri și primblări, dar cea mai mare parte din timp s'a întrebuințat, cum se cădea, pentru comunicațiile strict științifice ale membrilor. În toamna aceasta a eșit de supt teascurile Imprimeriei Statului un mare volum care cuprinde lucrările congresului, multe, variate, și, poate, cam fără rîndială, fără înțelegere prealabilă asupra celor ce erau să se spuie. E întiul anuar al noiei Asociații pentru cultivarea și răspîndirea științelor în România.

A doua adunare a Asociației trebuia să se ție în București și să fie împodobită, ilustrată, semnalată unui public întins printr'o expoziție. Însă «expoziție» ca și «congres» trezia în mintea tuturor oamenilor serioși oare care îndoieli și temeri. Văzurăm atîtea congresuri izbutite numai întru atîta că încunjurase iarăși de sgomot simpatica figură a unui ilustru reclamagiū național, ne înroșisem înaintea atîtor baratce de scînduri, care supt invocația tricolorului desfășurat în vînt înfățișau mai mult bere bună și cîrnați proaspeți de cît destăinuirea cinstită a unei munci adevărate și spornice, întorsesem de atîtea ori capul pentru a nu vedea oameni cu nume și situații, înglotindu-se, ca exploataitori și exploatați, ca saltimbanci și public de circ popular, ca să ne facă de ris, și pe noi cari nu eram vinovați întrun nimic, pe drumurile mari ale streinătății, peste care-și rostogoliau cu zgomot butoalele goale văpsite fără cuviință în colorile Ro-

miniei! Expoziție? Căutam cu ochii un maidan împodobit cu foi de brad, o grădină înțepată cu prăjini purtătoare de flămuri, — ca să nu trecem nici odată pe acolo!

Dar nu, precum al doilea congres a fost un adevărat congres, mai bun și decît cel d'întăiu, fiind-că în el s'au amestecat mai puțin pribegii de pe alte terenuri, căutînd mana publicității personale, tot așa expoziția a dovedit că-și merită numele. A fost o adevărată și curată manifestare științifică: a științii pure în cuceririle ei teoretice, represintate prin cărți, prin preparate, mașini și colecții; a științii aplicate, prin rezultatele pe care le dau atelierele și fabricile, ale Statului și particularilor. S'au înfrățit în această desfășurare a muncii naționale pe terenul ideii și pe acela al practicii călăuzite de ideie unii fabricanți de nuanță mai științifică, atitea școli, care dau acum frumoase oale bine smălțuite în locul urîților vinători de slujbe, smălțuiți și ei, numai smălțuiți, dar cit de rău, institutele și laboratorii, care au dovedit că sînt vrednice de jertfele ce se fac încă pentru ele, acelea din Musee care sînt conduse cu tragere de inimă și cinstit administrate, serviciile de inginerie ale Statului, Spitalele care întrebunțează cu luare aminte, toate cuceririle științii pentru ca să aline și să împrăștie suferințele omenești, particularii cari, cu mai multă sau mai puțină pregătire, se apropie de știință care-i ispitește prin tainele ei mai ales. Nu lipsiau nici amintirile, pentru care se făcuse o despărțire anume: o secție retrospectivă care va fi, mi s'a spus, suprimată la expozițiile viitoare.

Critici se pot aduce, multe și fundamentale, împotriva acestei expoziții, care e, în țară cea d'întăiu, cu care ne putem mîndri. Orînduiala e prea întimplătoare sau prea din ușor făcută. Într'o odaie expune Statul, în alta cutare școală, împreună cu cutare fabricant sau om de știință, — fie-care cu hotarele sale proprii. Însă într'o astfel de expoziție hotarele mai potrivite sînt cele științifice, nu ale proprietății accidentale. Dacă s'ar fi căutat acestea, atunci s'ar fi putut trece oarecum în revistă metodică ceia-ce am făcut noi în toate domeniile științifice, și impresia căpătată ar fi fost mai armonioasă, mai plină de învățăminte ce rămîn, pe cînd ast-fel ieși din cele mai multe camere doar cu o... buimăceală plăcută. Să nu se uite că expozițiile străine, după care s'a îndreptat a noastră, n'au fost făcute de dorul științii pure, ci de al cumpărătorilor și al căutătorilor de petreceri suptiri și curioase. Însă expoziția de pe malul Dimboviței era destinată să fie, nu un strălucitor și bogat bilciu unit cu un teatru de varietăți, ci un muzeu universal al științii și muncii industriale izvorîte din știință.

Maî caracteristic decît orî unde se poate vedea aceasta în secția retrospectivă. Acolo se vede tot lucrul vechiû pe care l-a adus fie-cine. Cărți din editurile mari de astă-zî lîngă interesantele publicații ale științei românești începătoare (*Istoria Bucureștilor* a d-lui Gion lîngă manualul de medicină a d-rului Crețulescu); chipurile notabilităților contemporane care n'au făcut nici odată știință, apoi tot de la dinsele, scrisori, haine, săbii, pălării. Lucruri, toate, de cel maî mare maî *duios* interes, dar care cereau o altă împărțire și un plan mult, maî larg — cum vom vedea — al expoziției, al congresului, al însăși asociației.

Dar sînt atîtea și așa de puternice îndreptățiri, care fac să se topească obiecțiile în mulțămîta din inimă pe care orî-cine e dator să o aducă d-lui Istrati. Intre altele, aceia că, afară de un mic ajutor al Statului, totul a fost făcut, într'un timp necrezut de scurt, de acest singur om de știință și de entusiasm patriotic, care prin ast-fel de fapte face să se uite o clipă serviciile politice pe care, în dauna țerii iubite așa de călduros de dinsul, d. politician C. Istrati, omonimul său, le-a adus și le va aduce încă celei maî detestabile cause de partid ce a existat vre-o dată la noi. Mergînd de la om la om, invitînd, stăruind și rugînd, el (singurul) îndeplinit ideia care a pornit tot de la dinsul și a dat încă odată dovada că, avînd bună voință, poți face aici, după puteri, ceia ce se face și aiurea unde mijloacele sînt maî mari, că oamenii nu sînt așa de lipsiți de porniri altruiste și superioare cum îi credem.

O observație și o propunere la sfîrșit.

Știință înseamnă orî-ce urmărire metodică a legăturilor (nu a *legilor*) dintre faptele naturii sau ale omului. Știința e geografia, filologia, istoria, o anumită filosofie, fără visuri zădarnice și vorbe goale, — ca și matematicile, fizica și chimia. Știința ni-e dragă, tuturor oamenilor culți, pentru că răspunde nevoii noastre de a vedea limpede în lume și ne ajută să o facem supusă nouă. Dar, cum ni place să vedem științele dezvoltîndu-se între noi, ne place iarăși ca, în alegerea domeniilor lor de explozare sau exploatare, ele să privească țara, neamul nostru. Vorbele călduroase ale d-rului Istrati chiar, ale scriitorului brașovean Andrei Bărseanu, singurul oaspete de dincolo al congresului, erau la locul lor. De ce am tăia un șanț de hotar între știința cu retorte, ecvații și dinamometre și știința cu hărți, abia represintată prin mica expoziție a Institutului geografic, sau știința cu documente, inscripții și monede, aruncată claie peste grămadă în *bric-à-brac*-ul secției retrospective, cu pergamentele, chivele, steagurile și pantalonii săi?

Se vorbește de o altă expoziție, la serbarea aproape bimilenară a colonizării Daciei, în 1907. Sînt pînă atunci patru ani, timp destul pentru a se lucra mult și bine. La o astfel de dată nu se poate măcar vorbi de o expoziție științifică pură, în sensul îngust al cuvîntului. Toate științele trebuie să colaboreze la dinsa, în același plan, fără retrospectivități umiltoare și nedrepte. Toți fruntașii cinstiți ai științei noastre trebuie să-și cheltuiască puterile pentru această dovadă de cultură pe care o datorim lumii, toți, împărțindu-și cîmpul destul de bine ca să nu-și strice unul rostul celuiialalt. S'ar învedera atunci tuturora, și mai ales ni s'ar învedera nouă ca să ne îmbărbăteze și să ne îndemne, ce a cucerit munca românească pînă astăzi. Și pentru ca prinosul adus strămoșilor să fie deplin curat, totul să se facă fără bani căzuți de sus, din ofrande pe care le-ar aduce neamul întreg, din bogăția sau din sărăcia fie-căruia. Și pe acel loc ar rămînea, ca o amintire, turnat în bronz simbolul silițiilor cheltuite în acești două mii de ani: țaranul român răzimat pe sapa lui hrănitoare, — și biruitoare, nu un eroi de ieri și de azi, mare sau mic, cum îl iea cineva, ci binefăcătorul pămîntului și al culturii pe acest pămînt.

N. IORGA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANTONIU ȘI CLEOPATRA

— J. M. de HÉRÉDIA —

De pe teresa 'naltă, priviră împreună
Egiptul, cum adoarme sub cerul încălzit,
Și Nilul ce străbate pămîntul înegrit
Spre Saïs ori Bubastis, ducîndu-și unda brună.

Pe zalea lui greoaie ce-'n freamăte răsună,
Îi leagănă el, somnul — oștean înlănțuit —
Și-atunci, Romanul simte sub pieptu-i aurit
Slăbindu-i trupul moale în stringerea-i nebună.

Din părul negru, capul ei palid l'a întins
Spre cela, ce-l îmbată parfumul neînvinș,
Îi dă privirea clară, și gura, în tăcere;

Plecîndu-se spre dinsa, atunci, îmbrățișați,
Văzu Imperatorul în ochii-i înstelați
Imensitatea mării unde fugeau galere.

Trad. de V. M.

EMINESCU ȘI MOLDOVA

«Nu există, după a noastră părere, nici o deosebire între *rasa romină* din Muntenia și Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a Țării ungurești. E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași inclinări și aptitudini». (Timpul 1881, No. 163). Așa scria, acum trei zeci de ani și mai bine, poetul și apostolul genial, care prin vigoarea minții lui și prin curățenia aspirațiilor s'a ridicat la expresia cea mai înaltă a sufletului rominesc unu și nedespărțit, după provinciile ori după dialecte. Ast-fel cugetă și astăzi oamenii cu adevărat mari ai științei și ai literaturii noastre, cunoscătorii adânci ai trecutului țărilor romine și înțelegătorii fenomenelor unității noastre culturale. Aceștia însă, din nenorocire, sunt puțini încă și munca lor dezinteresată, nepretențioasă, apostolicească se nesocotește de către mulțime, care nu obișnuiește a ținea seamă de ascunșii archivelor, de «chițibușarii» documentelor, de alcătuirii din nou ai vieții strămoșilor, de vestitorii unui viitor mai senin al culturii românești.

Alții sunt idolii mulțimei, alții purtătorii de cuvânt în numele maselor fără de număr și fără de unitate, care nu represintă nici țărani simpli și cinstiți, muncitori pentru alții și răbdători pentru sine, nici clasă considerată *cultă* pe bună dreptate, ci aceea ce-i mai des și mai rău la noi: tirgoveți semidocti, oameni cari iau în deșert toate noțiunile legate de o reală cultură.

Idolii acestei mulțimi îi veți găsi risipiți prin coloanele gazetelor de ocară ; îi veți auzi tunind și fulgerind împotriva unor imagini «martiri» sau făcând, la vr'o revistă ce-și zice *idealistă*, distincțiuni ușurate și goale între Ardelenii «practici» sau «negustori» și între Moldovenii «idealiști», distincțiuni umilitoare pentru cei dintii, lingoșitoare pentru cei-l-alți — și deopotrivă de false pentru toți.

Ei sunt, idolii aceștia și cetele lor oarbe, cari s'au găsit să ciopească din topor individualității specifice ardelenesti, moldovenesti, muntenesti ; ei sunt îndrăsneții, cari sfirtică în sdrențe de multe culori unitatea sufletului rominesc, moștenită din timpuri străvechi și păstrată în cărțile noastre bisericești și în cronică, în literatura populară și 'n toate tendințele noastre culturale ; ei sunt flecarii, cari bilbăesc la fie-care ocașie despre deosibirile de provincie între Romîni. Tot ei sunt și admiratorii cite unui pontif îmbătrinit în lauda de sine, care își amăgește pe naivi cu proclamarea te miri căru «current literar moldovean» și cu slăvirea vr'unei «poete dela Iași» sau vr'unui poet «Laur» (de glorie ieftină).

Particularitățile de grai, de gândire, de înfățișare și de purtare ale Romînilor trăiți în țări și sub stăpîniri deosibite, constituie pentru asemenea oameni nu obiecte de studiu, de respect și, une-orî, de umor inocent, ca la neamurile din apus, ci obiecte de rîs răutăcios și de batjocură, ca la cei din urmă măscărici ai Orientului. A-ți iubi țărișoara în care ai văzut lumina zilei, a pomeni cu evlavie datorită moaștelor trecutului orî farmecelor copilăriei particularitățile fraților din patria ta mai restrînsă, pe cari școala și cultura literară romînească le-a topit mai tirziu în acea unitate sufletească deopotrivă proprie adevăraților intelectuali romîni; a-ți aduce aminte cu duioșie de trecutul provinciei tale: iată sentimente cari nu le pot înțelege irozii vicleimelor anti-ardelene orî supra-moldovene.

Ei, cari nu-și iubesc tradițiile specifice atît cît urăsc pe cele ale altor frați, ei cari dușmănesc idealurile unității noastre culturale mai rău de cît le dușmănesc vrăjmașii firești ai neamului nostru, ei cari, tăgăduind aptitudinile ideale ale unor frați și exagerîndu-le pe ale altora, se slăvesc în fond pe sine și caută a lovi în rivali superiori lor — ei sunt departe ca cerul de pămînt de nevinovatul cult al particularităților provinciale, care nu tînde a se superpune cultului suprem al unității naționale; ei, idolî și idolatri strîmți la minte și puțini la suflet, se închină unor plămăuite însușiri provinciale, spre a nesocoti pe cele reale, cari nu le-ar îngădui să-și riză de sublimitatea idealului cultural comun, unde se combină ca într'o simfonie clasică toate nuanțele sufletului romînesc, din largul tuturor țărilor cari au fost, a celor cari sunt și a celor ce, împreună cu cele ce au fost, nădăjduim să rămie *ale noastre*.

Ca o dovadă strălucită de cultul nevinovat al particularităților provinciale, răsare în fața noastră acelaș scriitor genial, știut și iubit de de toți Romîni, care a dat o formă atît de lapidară principiului unității noastre de rasă. El a cutreerat în lung și 'n lat Moldova, Bucovina, Ardealul, Maramureșul, Banatul și Muntenia; el ne-a dăruit cu cea mai cuprinzătoare și mai frumoasă, până acum, limbă literară, întemeiată pe graiul tuturor provinciilor romînești; el se face în operele lui ecoul vieții întregului suflet romînesc; idealul lui cel mai înalt, din care s'a inspirat și pentru care și-a cîștigat lauri ca nealtul, este idealul unității noastre culturale. Și tot el fu, de altă parte, Moldoveanul dirz, care'si păstrează unele particularități de grai; tot el, care desăvîrșește limba literară în poeziile lui, întrebuintează pe ici pe colo, fie cuvinte, fie rime dialectale; tot el, care 'n imnul său «La arme» se adresează deopotrivă Romînilor din Bucovina, Ardeal și Maramureș, își cîntă în versuri duioase țara

lui — Moldova, al cărei trecut îl slăvește și al cărei present jalnic îl plinge.

La 1877, când fu aniversarea de 100 de ani a răpirei Bucovinei, el scrie în «Curierul de Iassi» (1877, No. 106) un articol minunat ca energie de simțire românească și ca formă literară, în care cu grai de profet esclamă :

«Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre minți o vom deschide de-apururea, cu a noastre minți vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme, și șirurile vechi, cite ne-aū rămas, le vom împrăști în aducerea aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfinta cetate a Sucevei, scaunul Domniei vechi cu ruinele mării noastre, acolo e scaunul firesc al unui mitropolit, care în rang și în neatîrnare era egal cu Patriarhii, acolo sunt moaștele celor mai mari dintre Domnii Romini, acolo doarme Dragoș, îmblinzitorul de zimbri, acolo Alexandru, întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății».

În manuscrisele sale — cărți deschise ale vieții sale sufletești — poetul a lăsat un număr însemnat de planuri, cuprinzînd subiecte de dramă luate mai ales din trecutul Moldovei. Un admirabil fragment ¹⁾, menit poate să facă parte din proiectul dramatic «*Cel din urmă Mușatin*», cuprinde următoarele versuri sculpturale, în cari sunt încheiate tablouri fermecătoare despre începuturile întunecate ale Moldovei și despre toată gloria de veacuri a țării Mușatinilor :

«Din lungi cărări de codru, din munți cu vîrfu'n nouri
 «Eșit-aū Dragoș-Vodă, îmblinzitor de bouri;
 «Mulțime curgătoare s'o fost întins pe vale
 «Și buciumele sună și oile-s pe cale;
 «Nainte merg moșnegii cu pletele bogate,
 «Țiind toiage albe în mîinile uscate.
 «Ast-fel eșiau tot rînduri, vuind, din verzi ramuri
 «Copii, ciobani de turme, moșnegi, păstori de neamuri.
 «Și aū întins moșia spre răsărit și-amiaz
 «Pân' unde marea sfarmă de țarm al ei talaz.
 «Aū cucerit cu plugul, cu vîrfu' dragei săbii
 «Pân' la Cetatea-Albă limanul de corăbii.
 «Sute de ani stătut-aū stăpîni până la Nistru,
 «Luptînd cu Răsăritul, cu cuibul cel sinistru,
 «De unde vin în roiuri în veci renăscătoare
 «Limbi spurcate și rele, barbarele popoare.

¹⁾ Vezi Ms. Academiei 2279; filele 43—44.

«Prin neagră vijelie ce vîjje și bate,
 «Sfărîmîndu-se la graniți de ziduri de cetate,
 «Sta neclintit Moldova țesînd la pînza vremii;
 «Viteji 'i erau fii și purtătorii stemii,
 «Ceî dătători de lege ș'așezători de datini
 «Lumine din lumine, Mușatinî din Mușatinî.

Și dacă răpirea «*dulcei Bucovine*», a țării cîntate de el în anii tinereții încă, la 1866, îl revoltă și-l doare atît de mult, aceiași durere și aceiaș revoltă îi scurmă sufletul, cînd trebuie să vadă cu ochii răpirea Basarabiei, consumată la o sută și unu de ani după cea a Bucovinei. Nicî odată, în articolele sale despre acel război, unde hrăpitorii de mai tîrziu ai moșiei noastre erau *frații* noștri *de arme și frații în ortodoxie*, nu poate ierta el această fără de lege nemaipomenită. Iată cuvintele, de jale adincă și de viguroasă răsvrătire sufletească, pe cari le citim într'un alt fragment din manuscrisele sale, ¹⁾ inspirat de-a dreptul de cestiunea răpirei Basarabiei:

«Ce 'ți spun ei ție mamă, cînd îțiucid copiii?
 Mereu tot zic că crește mărirea Romînjei. ²⁾...
 Și tu-i ascuți în pace, cum văduva ascultă,
 Pe care-ale ei rude o iaă cu vorbă multă;
 Tu numai îți știi chinul ce inima 'ți sfărîmă:
 Ai plinge, dar n'ai lacrimi, Moldovo—mamă, mamă !

Zădarnic codri mîndri de vînt mereu îi clatinî,
 Pierdută-i pân' și umbra măreților Mușatinî...
 De Vodă Alexandru poate te doare ?
 Nicî la mormînt în lume nu duce vre-o cărare...
 Și Ștefan Voevodul în somn adînc, deplin,
 Visează el că doarme sub un pămînt străin ?
 Luatu-ți-aă copiii, mormintele și tot,
 Mereu din a ta haină ei rup, numai de pot,
 Ajuns-aî cerșitoare de-ocară și de silă,
 Și nimănuî de tine în lume nu'i e milă...

¹⁾ Vezi Ms. Academiei 2259; f. 184—185.

²⁾ Urmează opt versuri, șterse de Eminescu, cari amintesc din Scrisoarea III, ca o variantă, cunoscutele exclamații de revoltă violentă în contra elementelor streine din țară și 'n special în contra unuia din oamenii politici urgisiți de poet cu cea mai sinceră — dacă nu tot-dea-una dreaptă — convingere.

Ba cer în toată ziua să uiți chiar cum te chiamă ;
 Și totuși cit de dulce e numele tău, mamă. ¹⁾
 Nu e destul că oamenii de-origine barbară
 Moșia 'n jumătate nemernic și-o furară,
 Că între Prut și Nistru pe olatele bătrine
 Domnesc pe neam și țară calmuci cu cap de cîne,
 A căror mutră slută, ș'adînc dobitocească
 N'o-'ntrece de cît doară inima lor cînească ?
 Nu e destul c'acolo în neagră 'ntunecime
 Copiii și blastem soarta neascultați de nime,
 Că cnutul îi sdrobește și roiuri de sălbateci
 Trăind sardanapalic, bețivi și mueratici,
 Ei sting orî-ce lumină, să smulgă limbă din gît,
 Cînd unul romînește să vorbeasc' a îndrăsnit.

Amîndouă aceste fragmente, uitate din nefericire în forma lor dinții și nedesăvîrșită, sunt documente literare prețioase despre dragostea sfîntă a lui Eminescu către țara lui *mamă*. Ele ne arată cultul provincial în luminile lui cele curate : iubirea trecutului provincial și durerea de nenorocirile unei ramure a neamului nostru, care astăzi este numai în parte una cu ramura muntească, pe cînd două părți din ea veștejesc în minile străinului. Ear un asemenea cult de-o înălțime ideală a sentimentelor naționale, este singurul îndreptățit și singurul românesc pentru noi : el nu-î pornit împotriva unității noastre culturale, ci deschide calea către ea ; el nu vrea să frîngă alte ramure ale rasei noastre, ci îndeamnă la aceiași dragoste pe cei de altă ramură decît Moldovenii ; el nu nesocotește trecutul istoric și firea specifică a diferitelor ramure etnice romînești, ci slăvind acest trecut — slăvește în el o parte din trecutul neamului nostru întreg. E deci o simțire sfîntă și curată, cu care ura particularistă și interesată a idolilor pomeniți de noi n'are nimic comun. Două dhuri își staū aici față 'n față : cel din urmă este duhul cel rău și mic al neamului — ura între frați, iar cel dintîi este duhul lui cel bun și mare — iubirea de moșie și iubirea de strămoși.

ION SCURTU.

¹⁾ Înaintea acestui vers se găsesc în textul autograf alte 10, în cari poetul are accente de extremă energie și durere în contra primejdiei ovreiești din Moldova și-a nepăsării romînești față cu această pacoste. Versurile însă sunt șterse de Eminescu.

Socoteală definitivă cu D. Pompiliu Eliade

D. Pompiliu Eliade s'a supărat și, pentru a mă pedepsi, mi-a recomandat, într'un articol al său tipărit la informațiile ziarului «Secolul», pe doctorul său, colegul Marinescu (pe care-l apreciez ca învățat, fără a recurge la el ca practician) — aruncînd în ferestrele librărilor patru volume, trei franțuzești și unul românesc, pe care sînt dator acum a le străbate din nou cu cea mai mare luare aminte, spre a dovedi publicului, fără ca dușmanii cei mai mari ai mei să se mai poată îndoi, că d. Eliade:

a) nu poate fi profesor de limbă și literatură franceză, fiindcă traduce fals și fără gust;

b) nu are cunoștințele generale trebuitoare unui om în situația sa;

c) nu are noțiunea științii și a metodei; și

d) scrie rău.

Mă voiu opri de la ori-ce aprecieri glumețe, cu toate că-mi dau samă de greutatea lucrului. Voiu lăsa la o parte ori-ce alta decît cărțile ce-mi stau înaintea, cu toate că voiu socoti totdeauna că, în critica trecutului ca și în a prezentului, explicațiile trebuie căutate într'o rază mai largă. Pentru a tăia însă scurt puțința protestărilor zgomotoase, voiu lăsa să vorbească însuși autorul volumelor: «Causeries littéraires» și «Ce este literatura», cu incontestabilele sale cuvinte și idei, la care voiu opune incontestabila rectificare, fără nici un fel de apreciere.

Injurioșii apostoli ai *obiectivității* vor fi deci și ei mulțamiți în fari-saismul lor.

I. D. Eliade traducător.

D. Eliade traduce («Ce e literatura», p. 34), dintîr'un catalog de Museu:

Le bras *gauche* reposant sur le bras de son fauteuil = Brațul *drept* culcat pe brațul jețului.

La tête *légèrement* de trois quarts — Capul întors pe trei sferturi. — Nu e *légèrement*.

S'incline un *peu*. Se apleacă binișor. — Trebuie: puțințel, ușor.

Bandeaux plats = «jumătăți netezite». Trebuie: timple linse.

Tombent en boucles = cade *șuvițe șuvițe*.

Balustrade de pierre = *pălimar* de piatră. — La *pălimar* (cerdac) te *sui*, pe cînd pe *balustradă* te *razimî*.

Torrents *sinueux* = Șuvoaie *încolăcite*. — Trebuie: șerpuitoare.

Un lac qu'*entourent* des sommets = un lac *împresurat* de virfuri. — Trebuie *încunjurat*.

D. Eliade traduce (*ibid.* p. 41) din Zola.

Train du *retour* — Tren de *sară*.

Ce grand calme de la merveilleuse nuit = Liniștea nopții *senine*. — Trebuie: acea desăvîrșită liniște a minunatei nopți.

Après les peupliers = *Pe* după plopî. — Trebuie: după ce trecu de plopî.

Le feu blanc du train = *Flacăra* albă a trenului. — Trebuie: *lumina* albă a trenului.

Un coureur géant qui approche = Un uriaș în fuga mare. — Trebuie: un alergător uriaș, căci «*géant*» e adiectiv și «*coureur*» substantiv.

Sommeil de la *terre* = Somnul pămîntesc. — Trebuie: Somnul pămîntului, *pămîntesc* întrebuintîndu-se numai în antitesă cu *ceresc*.

Filant au ras de la terre = netezind pământul. — Trebuia: alergînd la nivelul pământului.

De ce côté la plaine s'enfonçait à l'infini = Din spre această parte cîmpia se pierdea în văzduh. — Nu e bine, fiindcă Zola vorbește de pierderea în noapte a cîmpiei în lat: «într'acolo», iar nu în sus, «în văzduh».

Incendiait un reflet rouge de brasier, la lueur de Paris = Aprindea răsfrîngerea roșie a unui jăratec, lumina Parisului. — Trebuia: Ardea o răsfrîngere roșie de rug, strălucirea Parisului.

D. Eliade traduce din Baudelaire¹ (p. 42).

Envole-toi bien loin de ces miasmes morbides — Sboară departe [trebuie: foarte departe] de miazmele acestea bolnăvicioasele. — *Bolnăvicioasele* e un mahalagism bucureștean.

D. Eliade traduce din Sarcey (p. 46).

Mettent en branle = Zguduie puternic. — Trebuie: pun în mișcare.

D. Eliade traduce dintr'o scrisoare:

Son cœur appelle = Inima lui o visează. — Trebuie: o chiamă.

Deux pâtres qui dialoguent un ranz des vaches. = Doi păstori ce-și spuneau dorul cu cimpoaiele lor. *Ranz* e un cîntec svîțerian, cîntat de un singur om: Svîțerienii nu cîntă chiar din cimpoaie și cimpoierul nu «dialoghează» cu altul.

D. Eliade traduce din Flaubert (p. 59):

Une petite vieille femme: O biată femeie mică la stat. — Trebuie: o biată băbușcă.

De grosses galoches de bois = Niște galoși de lemn. — Noi nu cunoaștem galoși de lemn, și *grosses* nu înseamnă *niște*.

Quelque chose d'une rigidité monacale relevait sa figure = Un fel de asprime călugărească i se cetia mai ales' în figură. — Unde să i se ce-tească aiurea? *Relever une figure* înseamnă a-i *da relief*, caracter.

La croix d'honneur du conseiller = decorația cea mare a sfetnicului de la primărie. — Trebuie: crucea Legiunii de onoare a consilierului. La noi nu există o demnitate de «sfetnic de la primărie»!

La foule la poussait = Lumea o împingea de la spate. — Trebuie: lumea o lua înaintea.

Bourgeois épanouis = burghezi mulțumiți de viață. — Trebuie: burtă-verzi.

Demi-siècle de servitude = jumătate de veac ținuită în robie. — Nu ținuită acum, ci *petrecută* în robie.

D. Eliade traduce din Musset (p. 63):

Je pleurai *amèrement* = plînsei *amarnic*. — «Amarnic» înseamnă același lucru ca și «strașnic».

Et mon ombre sera légère
A la terre où je dormirai =
Și umbra ei *imi* va *părea* ușoară
În *groașa* în care voiți dormi.—
Traducerea bună e: Și umbra-î va fi ușoară
Țărinei în care-oîu dormi.

D. Eliade traduce din La Fontaine (p. 64):

Ils ne sauraient manger morceau qui leur profite = Nu pot ele (e evre-

¹ D. Eliade ortografiază: «Beaudelaire».

iește) să mînfince o bucățică în tihnă. — Trebuie: o bucățică care să li ticească.

Plaisir pur = Mulțumire ca lumea. — Trebuie: plăcere neturburată.

Toujours assauts divers = vecinic chinuite în tot felul. — Trebuia: într'una plictiseli de tot felul.

Voilà comme je vis = Traiul e așa al mieu. — E vulgar.

En bonne foi = la urma urmelor. — Trebuie: vorbind la dreptul.

Les hommes ont peur comme moi = Oamenii sînt tot așa de fricoși ca și mine. — E un contra-sens: trebuie: sînt și ei fricoși ca și mine.

D. Eliade traduce din Victor Hugo (p. 65):

De verre pour gémir, d'airain pour résister = Răspunde ca sticla la toate ciocniturile soartei, dar împotrivește-te lor ca arama. — E, nu un sfat la Hugo, ci o constatare, și traducerea bună este: De cristal pentru a plînge, de-aramă pentru a ținea piept.

Din cîntecul lui Roland (p. 76).

Tresqu'en la mer cunquist la tere altaigne [hautaine] = A cucerit tot pămîntul pînă la mare. — Trebuie: pînă în mare a cucerit pămîntul înalt (muntos).

Ne s' poet garder que mals ne li ataigne = Dar lasă, nenorocirea o să-l lovească. N'abia grijă. — În locul acestei limbuții vulgare, traducerea bună ar spune: Nu se poate păzi așa încît nenorocirea să nu-l atingă.

D. Eliade traduce din Pascal (p. 110):

Plaisante justice qu'une rivière borne = Nesperioasă justiție pe care o mărginește o gîrlă. — Nu «neserioasă», ci: ciudată dreptate mai e și aceia pe care o mărginește un rîu (și nu «o gîrlă»).

D. Eliade traduce din Renan (p. 123):

Cana était une petite ville = Cana este un orașel. — *Era, nu este.*

Jésus paraît avoir fait quelque temps sa résidence en ce lieu = Isus ar fi poposit cîtva timp în acest loc. — *A poposi* înseamnă a se opri o clipă într'un dram care nu e întrerupt după aceia. Nu poposești unde *ai stat* mai multă vreme.

Il exerçait le métier de son père qui était celui de charpentier. Ce n'était pas là une circonstance humiliante ou fâcheuse = Avea aceiași meserie, etc; ceia ce nu era de loc pe atunci o situație înjositoare. — Nici acum dulgheria nu e o «situație înjositoare». Renan spune într'o propoziție că Isus a fost tîmplar. În *alta*, el adaugă că aceasta nu formă atunci «o împrejurare umilitoare *sau neplăcută*» (sărit de d. Eliade), înțelegînd, bine înțeles, pe cineva căruia îi era păstrat un rol ca al lui Isus.

Les docteurs les plus célèbres avaient des métiers. — «Docteurs» înseamnă învățători, rabinii. D. Eliade traduce: «învățați». Renan spune că ei își aveau *fiecare* meseria lor», ceia ce presupune o meserie deosebită pentru un rabin deosebit.

«François d'Assise» e tradus «François d'Assise». Însă marele mistic e, cum știe ori-ce om cult, un Italian (decî nu: François) din Assisi (nu Assise).

Il eut (Jésus) ses Sainte Claire, ses Françoise de Chantal = Avu și dinsul pe sfînta Clara a lui și pe sfînta lui (*sic*) Françoise de Chantal. Trebuia el avu *ucenice* ca sfînta Clara, ca sfînta Francisca de Chantal.

D. Eliade traduce din Buffon (p. 148):

Oiseaux vingt fois plus gros = Pasări de două-zeci de ani mai *trupeșe*. — *Paseri trupeșe!*

L'impatience paraît être leur âme = Nerăbdarea e însușirea de căpe-

Prin administrația revistei „Sămănătorul” se pot procura următoarele cărți:

	L. B.
N. Iorga. — Istoria literaturii romine din secolul al XVIII	
2 vol.	20.—
— Istoria populară a lui Mihaiu-Viteazul .	
Ovid Densusianu. — Histoire de la langue roumaine .	20.—
St. O. Iosif. — Patriarhale	2.—
— Poezii	1.50
— A fost odată (poveste în versuri)	1.50
— Romante și cîntece de Heine	2.—
Il. Chendi. — Preludii (articole și cercetări literare) .	2.50
— Inceputurile ziaristiceii romine	1.—
— Zece ani de mișcare literară în Transilvania.	1.50
Z. Bîrsan. — Visuri de noroc (poezii)	2.—
Maria Cunțanu. — Poezii	1.—
Vasile Pop. — Din oca vieții	1.—
Ion Gabrovanu. — Dina și Dana (nuvelă)	2.—
Ion Adam. — Rătăcire (roman).	3.—
— Sibaris (roman)	3.—
D. Anghel și St. O. Iosif. — Traduceri din Verlaine. .	2.—
—————	
H. Ibsen. — Ziua 'nvierii (dramă în 4 acte) traducere. .	1.—
H. Suderman. — Ion Botezătorul (traged. 5 acte) trad. .	1.—
—————	
Ion Bogdan — Documente și regeste privitoare la rela-	
țiile țării ruminești cu Brașovul și Ungaria.	6.—
—————	
«Sămănătorul» Anul I (1902) vol. I și II	7.—

A apărut:

Ion Ciocîrlan. — **Pe plaiu.** (Schite de la țară).

Dorind ca revista noastră să pătrundă cât mai adînc în sînul poporului românesc, aducem la cunoștința PREOȚILOR, ÎNVAȚATORILOR și STUDENȚILOR — de aici și de peste munți — că Administrația „Sămănătorului“ va tipări pe viitor

O EDITIE POPULARĂ

care se va desface numai prin abonament anual cu prețul de 6 LEI, plătiți înainte.

Rugăm ziarurile romîne din patrie cât și de peste munți să aducă această înștiințare la cunoștința publicului cetitor.